

Niedostosowanie społeczne i jego rodzaje

Zaburzenia w procesie socjalizacji dzieci i młodzieży są powodem niedostosowania społecznego.

Przejawia się ono w nieprawidłowo ukształtowanych postawach i stosunkach społecznych oraz konfliktach z otoczeniem, wywoływanych przez osobnika niedostosowanego.

W pracach D.H.Stotta, za niedostosowane należy uznać dziecko, które rozwija się w taki sposób, że odbija się to źle na nim samym, albo na jego kolegach, a które bez specjalnej pomocy z zewnątrz nie może poprawić swoich stosunków z rodzicami, nauczycielami i innymi dorosłymi.

Dziecko niedostosowane nie działa zgodnie z własnym interesem, a wskutek tego naraża się na frustracje oraz wynikające z nich przykre konsekwencje. Motywacja działania dziecka niedostosowanego społecznie jest nierealistyczna, co uniemożliwia mu osiągnięcie sukcesów działania. Stanowi to jeden z powodów złego samopoczucia, które sprawia, że czuje się ono niezadowolone ze swojej sytuacji życiowej oraz uważa, że stało się nieszczęśliwe. Dziecko takie ma trudności w nawiązywaniu prawidłowych kontaktów społecznych zarówno z rówieśnikami, jak też dorosłymi, nie ma zaufania do innych, bywa podejrzliwe i nieufne. Zaburzenia w kontaktach społecznych są związane z nieprawidłowym sposobem zaspakajania własnych potrzeb powodującym różne ujemne konsekwencje dla otoczenia. W powyższym ujęciu niedostosowania społecznego nie mieszczą się psychopaci, jednostki ze skłonnościami sadystycznymi, słowem ci, którzy nie odczuwają dyskomfortu z powodu swojego zachowania, którym nie żal nikogo i niczego. Dziecko niedostosowane społecznie to dziecko, u którego brak odpowiednich nawyków społecznego współżycia, bo nie miał, kto nim pokierować albo miało fatalne wzory. U dzieci tych można wzbudzić żal z powodu wyrządzonej komuś krzywdy oraz współczucie dla innych.

Karen Horney, analizując typy zaburzonych postaw społecznych wyróżniła postawę

- ku ludziom
- przeciw ludziom
- odsuwanie się od ludzi

Postawa „ku ludziom” kształtuje się pod wpływem zbyt silnie rozwiniętej potrzeby afiliacji.

Przejawia się ona w stałym poszukiwaniu kontaktów społecznych odczuwanych jako wewnętrzny przymus, w braku samodzielności oraz zdolności skutecznego działania bez uczestnictwa w nim innych osób. Potrzeba doznawania miłości przejawia się w formie myśli natrętnych, od których dana osoba nie może się uwolnić. Objawy życzliwości i sympatii innych ludzi stara się uzyskać poprzez skargi i narzekania na doznawane trudności, niepowodzenia i krzywdy, demonstrowanie swej słabości, wzbudzanie w otoczeniu współczucia i litości. Nieraz znów stara się osiągnąć to za pomocą gróźb mających wymusić pożądane objawy życzliwości. Samo dziecko nie wykazuje podobnych postaw w odniesieniu do osób z najbliższego otoczenia. Natomiast pragnie aby rodzice i nauczyciele traktowali je życzliwie, mimo że odnosi się niewłaściwie do nich i nie wykonuje zlecanych mu poleceń. Od kolegów domaga się objawów sympatii, choć samo jest niekoleżeńskie, co sprawia że nie bywa lubiane przez inne dzieci. Jedynie chce brać, nic w zamian nie dając.

Dziecko z postawą „przeciw ludziom” wykazuje silną potrzebę dominacji, uznania i podziwu ze strony otoczenia. pragnie kontrolować innych, mieć nad nimi stałą przewagę. Do zdobycia dominacji dąży przez stosowanie przemocy, narzucanie swej woli innym. Nie znosi sytuacji, w których musi się komuś podporządkować lub uznać czyjąś wyższość. Odczuwa respekt w stosunku do osób silnych, mających władzę, natomiast lekceważy słabych i zmusza ich do uległości. Uczucia życzliwości i sympatii traktuje jako objaw słabości.

Postawa „przeciw ludziom” przyczynia się do powstawania konfliktów oraz towarzyszących im zachowań agresywnych. Dziecko wykazujące taką postawę czuje się urażone wszelkimi dotyczącymi jej krytycznymi uwagami. Usiłuje im przeciwdziałać stosując określone środki przymusu i przemocy, a to sprzyja powstawaniu konfliktów. Są one wywoływane także rywalizacją o pierwszeństwo wynikające z chęci wykazania swojej wyższości oraz zdobycia przewagi nad innymi.

Zaburzone kontakty społeczne wykazują też dzieci z postawą „odsuwania się od ludzi”. Przejawiają one skłonność do izolacji, nie nawiązują bliższych więzi uczuciowych z otoczeniem, unikają kontaktów społecznych powstających zarówno w trakcie współdziałania, jak też współzawodnictwa. Starają się być samowystarczalni, dążą do uniezależnienia się od innych osób, nie chcą korzystać z ich rady i pomocy.

Zdaniem Karen Horney źródłem powstawania postawy „odsuwania się od ludzi” należy szukać w doznanych uprzednio niepowodzeniach. Lęk przed nimi powoduje unikanie działania oraz wycofywania się z sytuacji mogących narazić na ponowne niepowodzenia.